

**DİJİTAL DÜNYADA ÇOCUK
HAKLARI SÖZLEŞMESİ**

Ortaokul Ders İçeriği

ORTAOKUL DERS İÇERİĞİ

Değerli Öğretmenimiz,

Aşağıdaki etkinlik, bir ders saati süresince uygulanmak üzere tasarlanmıştır.

Etkinliğin amacı, öğrencilerin dijital dünyada karşılaşabilecekleri tehlikelerin farkına varmalarını sağlamak ve dijital ortamdaki sınırlar ile haklar konusunda bilinç kazanmalarına yardımcı olmaktır.

Etkinlik, öğrencilerin dijital dünyada da haklar ve sınırlar olduğunu kavramalarına yardımcı olacak bir **kavram haritası** çalışmasıyla başlamaktadır.

Daha sonra, dijital dünyada karşılaşılacak bir hak ihlalini fark etmek ve bu durumu nasıl şikâyet edebileceklerini öğrenmek amacıyla **iki senaryo** sunulmuştur.

Öğrencileriniz 5. veya 6. sınıftaysa birinci senaryo, 7. veya 8. sınıftaysa ikinci senaryo önerilmektedir.

Her senaryonun sonunda, tartışmayı derinleştirmek amacıyla hazırlanmış sorular yer almaktadır. Bu soruları yönelterek öğrencilerin düşüncelerini ve konuyu daha kapsamlı şekilde ele almalarını sağlayabilirsiniz.

Etkinliğin sonunda, öğrencilerden **Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna (BTK)** yönelik, senaryodaki hak ihlaliyle ilgili **örnek bir şikâyet dilekçesi** yazmaları istenmektedir. (Şikâyet dilekçesi örneği için bkz. EK 1)

Etkinlik metninde eğimli yazılmış bölümler, öğretmenin sesli şekilde okuması veya kendi cümleleriyle öğrencilere aktarması için hazırlanmıştır.

AŞAMA 1: “KURAL VAR MI, YOK MU?” (10 DK)

Giriş:

“Merhaba arkadaşlar, bugün sizinle dijital dünyayla ilgili konuşmadan önce biraz düşünme egzersizi yapacağız.

Günlük hayatımızda birçok kural var, değil mi? Okulda, evde, sokakta, hatta sosyal medyada bile... Peki hiç düşündünüz mü, kurallar olmasaydı ne olurdu? Gerçekten hayat daha kolay mı olurdu, yoksa daha karmaşık ve tehlikeli mi?

Şimdi size bazı örnekler vereceğim. Bu örneklerde hiç kural olmasaydı ne olurdu, birlikte düşünelim. Siz de kendi fikirlerinizi söyleyin. Kurallar sadece bizi sınırlandırmak için mi var, yoksa aslında bizi korumak ve hayatı daha adil kılmak için mi?”

Tartışma Soruları:

(Sorular üzerinde birlikte düşünün, öğrencilerin özgürce konuşabileceği bir ortam oluşturun.)

- Okulda hiç kural olmasaydı ne olurdu? Herkes derse istediği saatte girip çıksa, ödev yapmak isteğe bağlı olsa?

- Trafikte hiç ışık olmasaydı, ya da herkes istediği hızda araba kullansaydı ne gibi sonuçlar olurdu?
- Sosyal medyada hiçbir içerik denetlenmeseydi, ne tür sorunlarla karşılaşırıldık?
- Bilgisayar ya da telefon kullanımında süre sınırlaması olmasa bu bizi nasıl etkilerdi?
- Grup çalışmalarında herkes sadece kendi fikrinde ısrar etse ya da kuralsız davranılsa, ekip çalışması nasıl etkilenirdi?

 Kazanım: “Demek ki bir şeyi doğru ve güvenli şekilde kullanabilmek için bazı kurallar gerekir. Kurallar bazen sınırlayıcı gibi görünse de aslında bizi korur, haklarımızı ve başkalarının haklarını dengeler..”

AŞAMA 2: “YENİ BİR DÜNYA: DİJİTAL DÜNYA” (5 DK)

Amaç: Öğrencilerin dijital dünyanın hayatlarındaki yerini, etkilerini ve bu alanın da kuralları gerektirdiğini fark etmeleri.

1. Giriş — Öğretmen Konuşması (1-2 dk)

“Hepimizin her gün içinde olduğu, çok hızlı değişen ve büyüyen bir dünya var: Dijital dünya. Artık yalnızca fiziksel çevremizde değil, ekranlar aracılığıyla girdiğimiz bir evrende de yaşıyoruz. Bu dünya telefonlar, tabletler, bilgisayarlar ve oyun konsollarıyla hayatımızın bir parçası oldu.

Bu dijital alanlarda sohbet ediyoruz, ders çalışıyoruz, oyun oynuyoruz, videolar izliyoruz. Ama tıpkı gerçek dünyada olduğu gibi dijital dünyada da haklarımız var, sorumluluklarımız var ve en önemlisi kurallara ihtiyaç var.

Çünkü dijital dünya da bizi hem özgürleştirebilir hem de yanlış kullanıldığında zarar verebilir.”

2. Kavram Haritası -Beyin Fırtınası (2 dk)

Tahtaya büyük harflerle “DİJİTAL DÜNYA” yazılır.

Altına aşağıdaki sorular sırayla sorularak bir kavram haritası oluşturulur. Öğrencilerin verdiği yanıtlar tahtaya yazılır.

- *Dijital dünyada en çok neler yapıyoruz? (Örnek: oyun oynuyoruz, sosyal medyada zaman geçiriyoruz, video izliyoruz, ödev araştırması yapıyoruz...)*
- *Dijital dünyada kimlerle iletişim kuruyoruz? (Örnek: arkadaşlarımız, öğretmenlerimiz, yabancılar, içerik üreticileri, şirketler...)*
- *Dijital ortamda nelerle karşılaşabiliriz? (Örnek: eğlenceli içerikler, bilgi, reklamlar, yanlış bilgiler, tehlikeli mesajlar...)*

Yönlendirme:

“Gördüğünüz gibi dijital dünya oldukça geniş ve karmaşık. Bu yüzden burada da tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi, herkesin haklarını koruyacak, güvenliğimizi sağlayacak bazı kurallara ihtiyaç duyuyoruz. Bu kuralları bilmek ve uygulamak hepimizin dijital dünyada daha güvende olmasını sağlar.”

**3. Yönlendirici Konuşma
ve Derinleştirme (2 dk)**

“Gördüğünüz gibi dijital dünya artık gerçek hayatımızın bir uzantısı hâline geldi. Sadece oyun oynamak ya da video izlemek değil; ders çalışmak, bilgi edinmek, hatta sosyal ilişkilerimizi sürdürmek için bile dijital araçları kullanıyoruz.

Bu dünyada çok güzel fırsatlar var: bilgiye kolay erişim, iletişim, eğlence... Ama aynı zamanda bazı riskler de var. Mesela bize zarar verebilecek

içeriklerle karşılaşabiliyoruz veya bazı kişiler verilerimizi kullanarak dijital ortamlarda suç işleyebiliyor.

İşte tam da bu yüzden dijital dünyada da kurallara ihtiyaç var. Kurallar hem bizim haklarımızı korur, hem de başkalarının haklarına saygı göstermemizi sağlar. Böylece herkes daha güvenli ve adil bir dijital ortamda bulunabilir.

Bugünkü konumuz olan ‘**Dijital Dünyada Çocuk Hakları Sözleşmesi**’ işte tam da bu amaçla hazırlandı.”

AŞAMA 3: “BİR SÖZLEŞME HAZIRLANDI!” (5 DK)

Amaç: Dijital Dünyada Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin varlığını çocuklara tanıtmak, onların haklarını bilmelerini ve korumaları gerektiğini fark etmelerini sağlamak.

“Bu sözleşme, sizin haklarınızı korumak için yazıldı. Yani dijital dünyada neler yapabileceğinizi, hangi haklara sahip olduğunuzu, nasıl güvende kalacağınızı anlatıyor.

Bunu bilmek çok önemli, çünkü dijital dünya bazen karmaşık ve tehlikeli olabilir. Haklarınızı bildikçe kendinizi daha iyi koruyabilirsiniz.

Şimdi size bu sözleşmenin tam metnini

dağıtacağım. Bu sözleşmeyi eve götürüp velilerinize imzalatmanızı istiyorum. Bugünkü ödeviniz bu. Sonra da beraber bir etkinlik yapacağız. Haklarımızı nasıl koruyacağınızı öğreneceğiz.

Şimdi birlikte, birazdan okuyacağım sözleşmeden alınmış üç maddeyi kapsayan bir senaryo inceleyeceğiz.

Önce size bu üç maddeyi okuyacağım.

Ardından senaryoyu birlikte okuyacağız. Sonrasında ise hem böyle bir durumda nasıl şikâyet edilebileceğini konuşacağız, hem de senaryonun bu maddelerle nasıl ilişkili olduğunu birlikte değerlendireceğiz.”

AŞAMA 4: “SENARYO ETKİNLİĞİ”

■ ■ Senaryoların ilişkili olduğu sözleşme maddeleri:

MADDE 6 – KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI

Çocuklara ait kişisel bilgiler, devletin gözetimi altında korunur. Bu bilgiler hiçbir şekilde çocuğa zarar verecek şekilde satılamaz ya da reklam gibi ticari amaçlarla kullanılamaz.

MADDE 7 – KORUMA VE BAŞVURU HAKKI

Çocuklar ya da onlara destek olan yetişkinler (veli, öğretmen, okul yöneticisi, sağlık çalışanı, sosyal hizmet görevlisi gibi) dijital ortamda görülen zararlı durumları bildirebilecek hızlı ve kolay ulaşılabilen şikâyet yollarına sahip olmalıdır.

MADDE 9 – DİJİTAL OKURYAZARLIK HAKKI

Çocukların dijital dünyada kendilerini koruyabilmeleri için yaşlarına uygun, anlaşılır ve kaliteli bir dijital okuryazarlık eğitimi alma hakkı vardır. Devlet bu eğitimi her çocuğa ulaştırmakla yükümlüdür.

1. SENARYO

GİZLİ TEHLİKE: OYUN MU, VERİ HIRSIZLIĞI MI?

- Bu senaryo 5. veya 6. sınıf öğrencilerine yöneliktir.

13 yaşındaki Zeynep, ödevini yapmak için annesinin telefonunu kullanırken popüler bir oyunun reklamını görür. Reklamda “Bu oyunu oynamayan sadece sen kaldın!” gibi dikkat çekici bir ifade vardır. Heyecanla reklama tıklar ve oyunu indirir. Uygulama kurulurken “kamera”, “mikrofon”, “rehber” ve “konum” gibi izinler ister. Zeynep, bu izinleri dikkatlice okumadan “kabul et” tuşuna basar ve annesinden gizli bir şekilde bu oyunu oynar.

İlk başta oyun eğlencelidir. Ancak birkaç gün sonra garip şeyler olmaya başlar:

- Ertesi gün başka bir uygulamaya girdiğinde ismini girmediği hâlde “Hoşgeldin Zeynep” yazdığını görür.
- Annesine reklam mesajları gelmeye başlar.
- Bir sonraki ay annesine yüklü bir telefon faturası gelir.

Anne ve babası faturayı inceleyince Zeynep’e bu durumu sorar. Babası, bu uygulamanın aslında görünüşte bir oyun gibi davransa da arka planda kişisel verileri izinsiz topladığını fark eder. Aile bu durumu BTK’ya (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu) bildirmek üzere bir dilekçe yazmaya karar verir.

Öğrenciye Soru ve Etkinlik Önerisi:

- Sence Zeynep’in yaptığı hata neydi?
- Bir uygulamayı indirirken nelere dikkat etmek gerekir?
- Sen böyle bir durumda kalsaydın ne yapardın?
- Zeynep’in yerinde olsaydın BTK’ya (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu) nasıl şikayet ederdin?
- Bu olay sözleşmedeki maddelerin hangisiyle ilişkili?

2. SENARYO

SANAL OYUN, GERÇEK TEHDİT

- Bu senaryo 7. veya 8. sınıf öğrencilerine yöneliktir.

Mehmet 7. sınıfa giden, çevrim içi strateji oyunlarını çok seven bir öğrencidir. Oyun sırasında yaptığı sohbetlerde oyuncular kendi aralarında taktik konuşmaları yaparken bazen kişisel sorular da sorulmaktadır. Mehmet bu sorulara cevap vermemekte, yalnızca oyunla ilgili konuşmaktadır.

Bir gün Mehmet'in annesi, Mehmet'in oyun sırasında bilgisayardan gelen sesleri duyarken bir cümle dikkatini çeker:

“Senin okulunun adı neydi? Profiline yazmam için lazım.”

Annesi endişelenir ve Mehmet'le bu konu hakkında konuşur. Mehmet, kendisinin kişisel bilgi vermediğini ama böyle soruların arada geldiğini söyler. Anne-baba hemen durumu okul rehber öğretmeniyle paylaşır.

Rehber öğretmenin yönlendirmesiyle Mehmet ve ailesi, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nun (BTK) “İnternet Bilgi İhbar Merkezi” üzerinden bu durumu bildirir. BTK, oyunun sohbet kısmında çocuklardan kişisel bilgi toplamaya yönelik bir yapı olduğunu tespit eder ve gerekli adımları atar.

Siz Mehmet'in yerinde olsaydınız nasıl bir dilekçe yazardınız?

■ ■ Öğrenciye Soru ve Etkinlik Önerisi:

- Böyle bir sorunla karşılaşmamak için ne yapmak gerekirdi?
- Mehmet'in annesi oğluna kişisel bilgilerinin sorulduğunu fark etmeseydi neler olabilirdi?
- Sizce BTK bu konuda nasıl bir önlem almalıdır?

EK 1. Dilekçe Örneği

T.C.
Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkanlığına

Konu: [Konu...] hakkında şikâyet

Sayın Yetkili,

Ben, [Adı -Soyadı], [Yaş] yaşımdayım.

[Şikayetin Konusu]...

Bir çocuk olarak kişisel verilerimin korunması ve dijital ortamda güvenliğimin sağlanması konusunda gereğinin yapılmasını, bunu tehlikeye atan uygulamaların denetlenmesini ve benzer mağduriyetlerin önlenmesini saygılarımla arz ederim.

İsim: [Adı-Soyadı]

Adres: [Adresinizi yazınız]

Telefon: [Velinizin telefon numarasını yazınız]

Tarih: [Gün/Ay/Yıl]

